

బృహజ్జాబాలోపనిషత్తు

- డా. పీసపాటి వేంకటనాగ నరసింహ మారుతి

ఉపోద్ఘాతము :

జాబాలమహర్షి వంశస్తుడైన భుసుండమహర్షి ప్రశ్నించగా కాలాగ్నిరుద్రుడు ఈ ఉపనిషత్తును బోధించుటచేత ఈ ఉపనిషత్తునకు బృహజ్జాబాలోపనిషత్తు అని పేరు. ఈ ఉపనిషత్తు ముక్తిని ప్రసాదించునది. ఏ జ్ఞానాగ్ని స్వస్వరూపము కంటే వేరుగా జగత్తు ఉన్నది అన్న భ్రమను భస్మము చేయునో అట్టి బృహజ్జాబాలోపనిషత్తుచే తెలియబడుచున్న మహత్తరజ్ఞానము నేనే అన్న ఉపనిషత్తు పరిచయశ్లోకముతో అధర్వవేదాంతర్గత బృహజ్జాబాలోపనిషత్తు ప్రారంభమగుచున్నది. ఈ ఉపనిషత్తు 8 బ్రాహ్మణములుగా తెలుపబడినది. మొదటి బ్రాహ్మణము జగత్కార్యకారణ భస్మజ్ఞానము, భస్మముయొక్క ఐదు నామములు తెలియచేస్తుంది. రెండవ బ్రాహ్మణము విభూతితత్త్వమును, మూడవ బ్రాహ్మణము విభూతిసేకరణ విధానమును, నాలుగవ బ్రాహ్మణము భస్మస్నానవిధి, త్రిపుండ్రవిధిని, ఐదవ బ్రాహ్మణము భస్మాగ్నులు, త్రిపుండ్రధారణ విషయమును, ఆరవ బ్రాహ్మణము భస్మధారణమహత్తును, ఏడవ బ్రాహ్మణము భస్మజ్యోతిస్సు విషయమును, ఎనిమిదవ బ్రాహ్మణము బృహత్ జాబాలోపనిషత్తు ఫలస్తుతిని తెలియజేస్తాయి.

ప్రథమ బ్రాహ్మణ సారాంశము - ఈ బ్రాహ్మణములో జగత్తుకు ముందు కామము మొట్టమొదటగా ఏర్పడటం అది జీవుని మనస్సునందు సంకల్పముగా చిగురించుట, మనస్సులో కలిగిన కామమునకు ఆధారము ఏదని హృదయము నందు పరిశోధించి, అసత్తునకు సత్తునకు సంబధమును దర్శించువారే విజ్ఞులని తెలుపుతూ జగత్కారణ కార్యములు వర్ణింపబడ్డాయి. ఈ జగత్కారణ కార్యములు ఆత్మయే

అన్నవిషయము, భస్మజ్ఞానము కొరకు భుసుండుడు కాలాగ్ని రుద్రుని ప్రశ్నించుట, దానికి కాలాగ్నిరుద్రుడు ఈశ్వరుని పంచముఖములైన సద్యోజాతము, వామదేవము, అఘోరము, తత్పురుషము, ఈశానములనుండి క్రమముగా ఉద్భవించిన పృథ్వీ, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశములు వాటి నుండి క్రమముగా ఉద్భవించిన నివృత్తి, ప్రతిష్ఠ, విద్యా, శాంతి, శాంతి అతీతములు, వానినుండి క్రమముగా నంద, భద్ర, సురభి, సుశీల, సుమన అను గోవుల గోమయం నుండి వచ్చిన విభూతి, భసితము, భస్మము, క్షారము, రక్ష అను ఐదు భస్మముల వివరము తెలుపబడినది.

రెండవ బ్రాహ్మణ సారాంశము - ఈ బ్రాహ్మణము నందు భుసుండుడు కాలాగ్నిరుద్రుని అగ్నిసోమాత్మకమైన భస్మస్నానవిధిని పరిప్రశ్నించెను. దానికి సమాధానముగా అగ్నిసోమాత్మకమైన భస్మజ్ఞానాగ్ని తత్త్వమును ఉపదేశించెను. ఒకే అగ్ని భువనములో ప్రవేశించి ఏవీ వస్తువులను ఆశ్రయించునో ఆయా వస్తువుల రూపమును పొందినవిధముగా ఒకే భస్మజ్ఞానము ఆయా భూతముల రూపమును పొందుచున్న భస్మతత్త్వమును తెలుసుకొని, అగ్నిః ఇతి అను మంత్రములతో భస్మస్నానము చేయు విధానము, భస్మస్నాన ఫలశృతి తెలుపబడినది.

మూడవ బ్రాహ్మణ సారాంశము - ఈ బ్రాహ్మణము నందు భుసుండుడు కాలాగ్నిరుద్రుని విభూతియోగమును తెలుపమని కోరగా అందుకు సమాధానముగా విభూతిసేకరణ విధానము, అందుకు కావలసిన గోమయసేకరణ, గోమయధారణము, ఆగావ మంత్రముచే ధేనువుని అభిమంత్రించి, గావో భగో గావ అను మంత్రముచే జలతర్పణముచేసి, శుచియై, గోమూత్రమును సేకరించు విధానమును, అగ్నికార్య విధానమును, భస్మసంప్రోక్షణ విధానమును, భస్మస్నానమును, అనుకల్పం, ఉపకల్పం, ఉపోపకల్పం, అకల్పమును నాలుగువిధాలైన పాపములను పోగొట్టి మోక్షమునిచ్చు భస్మకల్పము చెప్పబడినది.

నాలుగవ బ్రాహ్మణ సారాంశము- ఈ బ్రాహ్మణము నందు భుసుండుడు కాలాగ్నిరుద్రుని భస్మస్నానవిధిని గురించి ప్రశ్నించగా సద్యోజాతం ప్రపద్యామి, వామదేవాయ నమో, అఘోరేభ్యో అధఘోరేభ్యః, తత్పురుషాయ విద్మహే, ఈశానః సర్వవిద్యానామ్ అను పంచ బ్రహ్మమంత్రములతో క్రమముగా శిరస్సునుండి పాదముల వరకు భస్మస్నానవిధి వివరింపబడినది. అటులనే భస్మస్నాన నిషిద్ధవిధిని, ప్రాయశ్చిత్తవిధికూడా తెలియబడినది. బ్రహ్మ-విష్ణు-మహేశ్వరులతో సమమైన త్రిపుండ్రధారణవిధి, త్రిపుండ్రధారణ స్థానములు, వాటి అధిదేవతలు భస్మస్నాన త్రిపుండ్రధారణ విధులకు ఫలస్తుతి వివరింపబడినవి.

ఐదవ బ్రాహ్మణ సారాంశము - ఈ బ్రాహ్మణము నందు భస్మాగ్నులు, త్రైవర్ణీకుల భస్మత్రిపుండ్రవిధి, భస్మధిక్కార దోషము, భస్మధారణ ఫలస్తుతి వివరింపబడినదవి.

ఆరవ బ్రాహ్మణ సారాంశము - ఈ బ్రాహ్మణము నందు భుసుండుడు కాలాగ్నిరుద్రుని విభూతి-భసితం-భస్మ-క్షారం-రక్ష అను పంచనామములు కలిగిన భస్మముయొక్క మాహాత్మ్యమును తెలుపమని కోరగా కాలాగ్నిరుద్రుడు వశిష్ట వంశోద్భవుడైన ధనంజయుడను బ్రాహ్మణుని కుమారుడైన కరుణుడు, అతని భార్య శుచిస్మిత వృత్తాంతమును తెలియజేస్తూ, కరుణుడు శాపమును పొందుట, శాపవిమోచనము, దేవతలకామవికారదోషము, దేవతల శాపవిమోచనము, హరిహరుల సంవాదము, అక్షరపదయోగము, బృహజ్జాబాల తత్త్వమహిమ చక్కగా వివరింపబడినవి.

ఏడవ బ్రాహ్మణ సారాంశము- ఈ బ్రాహ్మణము నందు వైదేహుడైన జనకమహారాజు యాజ్ఞవల్క్యమహర్షిని త్రిపుండ్రవిధిని గురించి ప్రశ్నించగా , యాజ్ఞవల్క్యమహర్షి త్రిపుండ్రధారణ విధిని, భస్మధారణ ఫలమును,

భస్మస్నానఫలమును, ప్రజాపతి, విష్ణువు, కాలాగ్నిరుద్రులచే తెలుపబడిన త్రిపుండ్రమాహాత్యమును, రుద్రాక్షధారణవిధిని, రుద్రాక్షధారణ ఫలమును వివరించెను.

ఎనిమిదవ బ్రాహ్మణము - ఈ ఉపనిషత్తు అధ్యయనమునకు ఫలస్తుతిగా చెప్పబడినది. ఈ బృహజ్జాబాలోపనిషత్తును నిత్యము అధ్యయనము చేసి అభ్యాసము చేయువాడు సర్వలోకములను జయించును. అతడు బ్రహ్మమును సూచించు ఓంకార ప్రణవమంత్రమును భావార్థములతో ధారణ చేయువాడగును. సంసారమును, మృత్యువును దాటగలడు. మరియు యోగులు పొందునట్టి పునరావృత్తిరహిత స్థితిని పొందును.

స్వస్తి

బృహజ్జాబాలోపనిషత్

శ్లో. యజ్ఞా నాగ్నిః స్వాతిరిక్తభ్రమం భస్మ కరోతి తత్ ।
బృహజ్జాబాలనిగమశిరోవేద్యమహం మహాః ॥

ఓం భద్రం కర్ణేభిః శృణుయామ దేవాః భద్రం పశ్యేమాక్షభిర్యజత్రాః ।
స్థిరైరంగైస్తుష్టువాంసస్తనూభిర్వ్యశేమ దేవహితం యదాయుః ।
స్వస్తి న ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవాః స్వస్తి నః పూషా విశ్వవేదాః ।
స్వస్తి నస్తాక్ష్యో అరిష్టనేమిః స్వస్తి నో బృహస్పతిర్దధాతు ॥

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

ఓం ఆపో వా ఇదమసన్స్థలిలమేవ । స ప్రజాపతిరేకః పుష్కరపర్ణే సమభవత్ ।
తస్యాంతర్మనసి కామః సమవర్తత । ఇదం సృజేయమితి । తస్మాద్భృత్యురుషో
మనసాభిగచ్ఛతి । తద్వాచా వదతి । తత్కర్మణా కరోతి । తదేషాభ్యనూక్తా ।
కామస్తదగ్రే సమవర్తతాధి । మనసో రేతః ప్రథమం యదాసీత్ । సతో
బంధుమసతి నిరవిందన్ । హృది ప్రతీష్యా కవయో మనీషేతి । ఉపైనం
తదుపనమతి । యత్కామో భవతి । య ఏవం వేద । స తపోఽతప్యత ।
స తపస్తప్త్వా । స ఏతం భుసుండః కాలాగ్నిరుద్రమగమదాగత్య
భో విభూతేర్మాహాత్యం బ్రూహీతి తథేతి ప్రత్యవోచద్భుసుండం
వక్ష్యమాణం కిమితి విభూతిరుద్రాక్షయోర్మాహాత్యం బభాణేతి ఆదావేవ
పైష్పలాదేన సహోక్తమితి తత్ఫలశ్రుతిరితి తస్యోర్ధ్వం కిం వదామేతి ।
బృహజ్జాబాలాభిధాం ముక్తిశ్రుతిం మమోపదేశం కురుష్యేతి । ఓం తదేతి ।
సద్యోజాతాత్పుథివీ । తస్యాః స్యాన్నివృత్తిః । తస్యాః కపిలవర్ణానందా ।
తద్గోమయేన విభూతిర్జాతా । వామదేవాదుదకమ్ । తస్మాత్ప్రతిష్ఠా ।

తస్యాః కృష్ణవర్ణాభద్రా । తద్గోమయేన భసితం జాతమ్ । అఘోరాద్వహ్నిః ।
 తస్మాద్విద్యా । తస్యా రక్తవర్ణా సురభిః । తద్గోమయేన భస్మ జాతమ్ ।
 తత్పురుషాద్వాయుః । తస్మాచ్ఛాంతిః । తస్యాః శ్వేతవర్ణా సుశీలా ।
 తస్యా గోమయేన క్షారం జాతమ్ । ఈశానాదాకాశమ్ । తస్మాచ్ఛాంత్యతీతా ।
 తస్యాశ్చిత్రవర్ణా సుమనాః । తద్గోమయేన రక్షా జాతా । విభూతిర్భసితం
 భస్మ క్షారం రక్షేతి భస్మనో భవంతి పంచ నామాని । పంచభిర్నామః
 భృశమైశ్వర్యకారణాద్భూతిః । భస్మ సర్వాఘభక్షణాత్ । భాసనాద్భసితమ్ ।
 క్షారణదాపదాం క్షారమ్ । భూతప్రేతపిశాచబ్రహ్మరాక్షస
 అపస్మారభవభీతిభ్యోఽభిరక్షణ అద్రక్షేతి ॥

ఇతి బృహజ్ఞాబాలోపనిషత్సు ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్

అథ భుసుండః కాలాగ్నిరుద్రమగ్నిషోమాత్మకం భస్మస్నానవిధిం పప్రచ్ఛ ।
 అగ్నిర్యదైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ ।
 ఏకం భస్మ సర్వభూతాంతరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపోబహిశ్చ ।
 అగ్నిషోమాత్మకం విశ్వమిత్యగ్నిరాచక్షతే । రౌద్రీ ఘోరా యా తైజసీ తనూః ।
 సోమః శక్త్యమృతమయః శక్తికరీ తనూః ।

అమృతం యత్ప్రతిష్ఠా సా తేజోవిద్యాకలా స్వయమ్ ।
 స్థూలసూక్ష్మేషు భూతేషు స ఏవ రసతేజసీ ॥ 1 ॥

ద్వివిధా తేజసో వృత్తిః సూర్యాత్మా చానలాత్మికా ।
 తదైవ రసశక్తిశ్చ సోమాత్మా చానలాత్మికా ॥ 2 ॥

వైద్యుదాదిమయం తేజో మధురాదిమయో రసః ।
 తేజోరసవిభేదైస్తు వృత్తమేతచ్ఛరాచరమ్ ॥ 3 ॥

- అగ్నేరమృతనిష్పత్తిరమృతేనాగ్నిరేధతే ।
అత ఏవ హవిః సస్తమగ్నిషోమాత్మకం జగత్ ॥ 4 ॥
- ఊర్ధ్వశక్తిమయః సోమ అధోశక్తిమయోఽనలః ।
తాభ్యాం సంపుటితస్తస్మాచ్ఛ్వద్విశ్వమిదం జగత్ ॥ 5 ॥
- అగ్నేరూర్ధ్వం భవత్యేషా యావత్సౌమ్యం పరామృతమ్ ।
యావదగ్న్యాత్మకే సౌమ్యమమృతం విస్మజత్యధః ॥ 6 ॥
- అత ఏవ హి కామాగ్నిరధస్తాచ్ఛక్తిరూర్ధ్వగా ।
యావదాదహనశ్చోర్ధ్వమధస్తాత్పావనం భవేత్ ॥ 7 ॥
- ఆధారశక్త్యావధృతః కాలాగ్నిరయమూర్ధ్వగః ।
తద్దైవ నిమ్నగః సోమః శివశక్తిపదాస్పదః ॥ 8 ॥
- శివశ్చోర్ధ్వమయః శక్తిరూర్ధ్వశక్తిమయః శివః ।
తదిత్థం శివశక్తిభ్యాం నావ్యాప్తమిహ కించన ॥ 9 ॥
- అసకృచ్ఛాగ్నినా దగ్ధం జగత్తద్భస్మసాత్పుతమ్ ।
అగ్నేర్వీర్యమిదం ప్రాహుస్తద్వీర్యం భస్మ యత్తతః ॥ 10 ॥
- యశ్చేత్థం భస్మసద్భావం జ్ఞాత్వాభిన్నాతి భస్మనా ।
అగ్నిరిత్యాదిభిర్మంత్రైర్దగ్ధపాపః స ఉచ్యతే ॥ 11 ॥
- అగ్నేర్వీర్యం చ తద్భస్మ సోమేనాప్లావితం పునః ।
అయోగయుక్త్యా ప్రకృతేరధికారాయ కల్పతే ॥ 12 ॥
- యోగయుక్త్యా తు తద్భస్మ ప్లావ్యమానం సమంతతః ।
శాక్తేనామృతవర్షేణ హ్యధికారాన్నివర్తతే ॥ 13 ॥

అతో మృత్యుంజయాయేత్థమమృతప్లావనం సతామ్ ।
 శివశక్త్యమృతస్పర్శే లబ్ధ ఏవ కుతో మృతిః ॥ 14 ॥

యో వేద గహనం గుహ్యం పావనం చ తథోదితమ్ ।
 అగ్నిషోమపుటం కృత్వా న స భూయోఽభిజాయతే ॥ 15 ॥

శివాగ్నినా తనుం దగ్ధ్వా శక్తిసోమామృతేన యః ।
 ప్లావయేద్యోగమార్గేణ సోఽమృతత్వాయ కల్పతే ॥ 16 ॥
 (పాఠభేదః-సోఽమృత్వాయ కల్పత)

ఇతి శ్రీ బృహజ్ఞాబాలోపనిషత్సు ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్

అథ భుసుండః కాలాగ్నిరుద్రం విభూతియోగమనుబ్రూహీతి హోవాచ ।
 వికటాంగామున్మత్తాం మహోఖలా మలినామశివాదిచిహ్నోన్వితాం పునర్ధేనుం
 కృశాంగాం వత్సహీనామశాంతామదుగ్ధదోహినీం నిరింద్రియాం జగ్ధతృణాం
 కేశచేలాస్థిభక్షిణీం సంధినీం నవప్రసూతాం రోగార్తాం గాం విహాయ
 ప్రశస్తగోమయమాహరేద్గోమయం స్వస్థం గ్రాహ్యం శుభే స్థానే వా
 పతితమపరిత్యజ్యాత ఊర్ధ్వం మర్దయేద్ధవ్యేన గోమయగ్రహణే
 కపిలావా ధవలా వా అలాభే తదన్యా గౌః స్యాద్దోషవర్జితా కపిలాగోర్భస్మోక్తం
 లబ్ధం గోభస్మ నోచేదన్యగోక్షారం యత్ర క్వాపి స్థితం చ యత్తన్న
 హి ధార్యం సంస్కారసహితంధార్యమ్ ।

తత్రైతే శ్లోకా భవంతి

విద్యాశక్తిః సమస్తానాం శక్తిరిత్యభిధీయతే ।
 గుణత్రయాశ్రయా విద్యా సా విద్యా చ తదాశ్రయా ॥ 1 ॥

- గుణత్రయమిదం ధేనుర్విద్యాభూద్గోమయం శుభమ్ ।
 మూత్రం చోపనిషత్ప్రోక్తం కుర్యాద్భస్మ తతః పరమ్ ॥ 2 ॥
- వత్సస్తు స్పృతయశ్చాస్య తత్సంభూతం తు గోమయమ్ ।
 ఆగావ ఇతి మంత్రేణ ధేనుం తత్రాభిమంత్రయేత్ ॥ 3 ॥
- గావో భగో గావ ఇతి ప్రాశయేత్తర్పణం జలమ్ ।
 ఉపోష్య చ చతుర్దశ్యాం శుక్లే కృష్ణేఽథవా వ్రతీ ॥ 4 ॥
- పరేద్యుః ప్రాతరుత్థాయ శుచిర్భూత్వా సమాహితః ।
 కృతస్నానో ధాతవస్త్రుః పయోర్ధం చ సృజేచ్ఛ గామ్ ॥ 5 ॥
- ఉత్థాప్య గాం ప్రయత్నేన గాయత్ర్యా మూత్రమాహరేత్ ।
 సౌవర్ణే రాజతే తామ్రే ధారయేన్పృణ్మయే ఘటే ॥ 6 ॥
- పౌష్కరేఽథ పలాశే వా పాత్రే గోశృంగ ఏవ వా ।
 ఆదధీత హి గోమూత్రం గంధద్వారేతి గోమయమ్ ॥ 7 ॥
- అభూమిపాతం గృహ్ణీయాత్పాత్రే పూర్వోదితే గృహీ ।
 గోమయం శోధయేద్విద్యాన్సీర్మే భజతుమంత్రతః ॥ 8 ॥
- అలక్ష్మీర్మ ఇతి మంత్రేణ గోమయం ధాన్యవర్జితమ్ ।
 సంత్యాసించామి మంత్రేణ గోమూత్రం గోమయే క్షిపేత్ ॥ 9 ॥
- పంచానాం త్వితి మంత్రేణ పిండానాం చ చతుర్దశ ।
 కుర్యాత్సంశోధ్య కిరణైః సౌరకైరాహరేత్తతః ॥ 10 ॥
- నిదధ్యాదథ పూర్వోక్తపాత్రే గోమయపిండకాన్ ।
 స్వగృహ్శోక్తవిధానేన ప్రతిష్ఠాప్యాగ్నిమీజయేత్ ॥ 11 ॥

పిండాంశ్చ నిక్షిపేత్తత్ర ఆద్యంతం ప్రణవేన తు ।
షడక్షరస్య సూక్తస్య వ్యాకృతస్య తథాక్షరైః ॥ 12 ॥

స్వాహంతే జుహుయాత్తత్ర వర్ణదేవాయ పిండకాన్ ।
అఘారావాజ్యభాగౌ చ ప్రక్షిపేద్వాహృతీః సుధీః ॥ 13 ॥

తతో నిధనపతయే త్రయోవింశజ్జుహోతి చ ।
హోతవ్యాః పంచ బ్రహ్మణి నమో హిరణ్యబాహవే ॥ 14 ॥

ఇతి సర్వాహుతిర్హుత్వా చతుర్థ్యంతైశ్చ మంత్రకైః ।
ఋతంసత్యం కద్రుద్రాయ యస్య వై కంకతీతి చ ॥ 15 ॥

ఏతైశ్చ జుహుయాద్విద్వాననాజ్ఞాతత్రయం తథా ।
వ్యాహృతీరథ హుత్వా చ తతః స్విష్టకృతం హునేత్ ॥ 16 ॥

ఇద్భుశేషం తు నిర్వర్త్య పూర్ణపాత్రోదకం తథా ।
పూర్ణమసీతి యజుషా జలేనాన్యేన బృంహయేత్ ॥ 17 ॥

బ్రాహ్మణేష్వమృతమితి తజ్జలం శిరసి క్షిపేత్ ।
ప్రాచ్యామితి దిశాం లింగైర్దిక్షు తోయం వినిక్షిపేత్ ॥ 18 ॥

బ్రాహ్మణే దక్షిణాం దత్త్వా శాంత్యై పులకమాహరేత్ ।
అహరిష్యామి దేవానాం సర్వేషాం కర్మగుప్తయే ॥ 19 ॥

జాతవేదసమేనం త్వాం పులకైశ్చాదయామ్యహమ్ ।
మంత్రేణానేన తం వహ్నిం పులకైశ్చాదయేత్తతః ॥ 20 ॥

త్రిదినం జ్వలనస్థిత్యై ఛాదనం పులకైః స్మృతమ్ ।
బ్రాహ్మణాన్ఫోజయేద్భుక్త్యా స్వయం భుంజీత వాగ్యతః ॥ 21 ॥

- భస్మాధిక్యమభీష్పస్తు అధికం గోమయం హారేత్ ।
దిసత్రయేణ యది వా ఏకస్మిందివసేఽథవా ॥ 22 ॥
- తృతీయే వా చతుర్థే వా ప్రాతః స్నాత్వా సితాంబరః ।
శుక్లయజ్ఞోపవీతీ చ శుక్లమాల్యానులేపనః ॥ 23 ॥
- శుక్లదంతో భస్మదిగ్ధో మంత్రేణానేన మంత్రవిత్ ।
ఓం తద్బ్రహ్మేతి చోచ్ఛార్య పౌలకం భస్మ సంత్యజేత్ ॥ 24 ॥
- తత్ర చావాహనముఖానుపచారాంస్తు షోడశ ।
కుర్యాద్వ్యాహృతిభిస్తేవం తతోఽగ్నిముపసంహారేత్ ॥ 25 ॥
- అగ్నిర్భస్మేతి మంత్రేణ గృహ్ణీయాద్భస్మ చోత్తరమ్ ।
అగ్నిరిత్యాదిమంత్రేణ ప్రమృజ్య చ తతః పరమ్ ॥ 26 ॥
- సంయోజ్య గంధసలిలైః కపిలామూత్రకేణ వా ।
చంద్రకుంకుమకాశ్మీరముశిరం చందనం తథా ॥ 27 ॥
- అగరుత్రితయం చైవ చూర్ణయిత్వా తు సూక్ష్మతః ।
క్షిపేద్భస్మని తచ్ఛూర్ణమోమితి బ్రహ్మమంత్రతః ॥ 28 ॥
- ప్రణవేనాహరేద్విద్వాన్బృహతో వటకానథ ।
అణోరణీయానితి హి మంత్రేణ చ విచక్షణః ॥ 29 ॥
- ఇత్థం భస్మ సుసంపాద్య శుష్కమాదాయ మంత్రవిత్ ।
ప్రణవేన విమృశ్యాథ సప్తప్రణవమంత్రితనమ్ ॥ 30 ॥
- ఈశానేతి శిరోదేశే ముఖం తత్పురుషేణ తు ।
ఊరుదేశమఘోరేణ గుహ్యం వామేన మంత్రయేత్ ॥ 31 ॥

సద్యోజాతేన వై పాదాన్వర్వాంగం ప్రణవేన తు ।
 తత ఉద్ధూల్య సర్వాంగమాపాదతలమస్తకమ్ ॥ 32 ॥

ఆచమ్య వసనం ధౌతం తతశ్చైతప్రధారయేత్ ।
 పునరాచమ్య కర్మ స్వం కర్తుమర్హసి సత్తమ ॥ 33 ॥

అథ చతుర్విధం భస్మ కల్పమ్

ప్రథమమనుకల్పమ్ ద్వితీయముపకల్పమ్ ఉపోపకల్పం తృతీయ అకల్పం
 చతుర్థమ్ అగ్నిహోత్రం సముద్భూతం విరజానలజమనుకల్పమ్ వనే శుష్కం
 శకృత్సంగృహ్య కల్పోక్తవిధినా కల్పితముపకల్పం స్యాత్ అరణ్యే శుష్కగోమయం
 చూర్ణీకృత్యానుసంగృహ్య గోమూత్రైః పిండికృత్య యథాకల్పం సంస్కృతముపోపకల్పమ్
 శివాలయస్థమకల్పమ్ శతకల్పం చ ఇత్థం చతుర్విధం భస్మ పాపం నికృంతయేన్నోక్షం
 దదాతీతి భగవాన్మాలాగ్నిరుద్రః ॥ 34 ॥

ఇతి శ్రీ బృహజ్ఞాబాలోపనిషత్సు తృతీయం బ్రాహ్మణమ్

అథ భుసుండః కాలాగ్నిరుద్రం భస్మస్నానవిధిం బ్రూహీతి । హోవాచాథ ప్రణవేన
 విమృజ్యాథ సప్తప్రణవేనాభిమంత్రితమాగమేన తు తేనైవ దిగ్బంధనం కారయేత్పునరపి
 తేనాస్త్రమంత్రేణాంగాని మూర్ధాదీన్యద్ధూలయేన్మలస్నానమిదమీశానాద్వైః పంచభిః
 మంత్రైస్తనుం క్రమాదుద్ధూలయేత్ ఈశానేతి శిరోదేశం ముఖం తత్పురుషేణ తు
 ఊరుదేశమఘోరేణ గుహ్యకం వామదేవతః సద్యోజాతేన వై పాదో సర్వాంగం ప్రణవేన
 తు ఆపాదతలమస్తకం సర్వాంగం తత ఉద్ధూల్యాచమ్య వసనం ధౌతం శ్వేతం
 ప్రధారయేద్విధిస్నానమిదమ్ ॥

తత్ర శ్లోకా భవంతి

భస్మముష్టిం సమాదాయ సంహితామంత్రమంత్రితామ్ ।
 మస్తకాత్పాదపర్యంతం మలస్నానం పురోదితమ్ ॥ 1 ॥

- తస్మంత్రేణైవ కర్తవ్యం విధిస్నానం సమాచరేత్ ।
 ఈశానే పంచధా భస్మ వికిరేన్మూర్ధ్ని యత్నతః ॥ 2 ॥
- ముఖే చతుర్థవక్త్రేణ అధీరేణాష్టధా హృది ।
 వామేన గుహ్యదేశే తు త్రిదశస్థానభేదతః ॥ 3 ॥
- అష్టావంతేన సాధ్యేన పాదావద్దూల్య యత్నతః ।
 సర్వాంగోద్దూలనం కార్యం రాజన్యస్య యథావిధి ॥ 4 ॥
- ముఖం వినా చ సత్సర్వముద్దూల్య క్రమయోగతః ।
 సంధ్యాద్వయే నిశీధే చ తథా పూర్వావసానయోః ॥ 5 ॥
- సుప్త్యా భుక్త్యా పయః పీత్యా కృత్యా చావశ్యకాదికమ్ ।
 స్త్రియం నపుంసకం గృధ్రం బిడాలం బకమూషికమ్ ॥ 6 ॥
- స్పృష్ట్యా తథావిధానన్యాన్భస్మస్నానం సమాచరేత్ ।
 దేవాగ్నిగురువృద్ధానాం సమీపేఽన్త్యజదర్శనే ॥ 7 ॥
- అశుద్ధభూతలే మార్గే కుర్యాన్నోద్దూలనం వ్రతీ ।
 శంఖతోయేన మూలేన భస్మనా మిశ్రణం భవేత్ ॥ 8 ॥
- యోజితం చందనేనైవ వారిణా భస్మసంయుతమ్ ।
 చందనేన సమాలింపేజ్ఞానదం చూర్ణమేవ తత్ ॥ 9 ॥
- మధ్యాహ్నోత్పాగ్నైర్మూర్ధ్ని తోయం తదనువర్జయేత్ ॥
- అథ భుసుండో భగవంతం కాలాగ్నిరుద్రం త్రిపుండ్రవిధిం పప్రచ్ఛ ॥

తత్రైతే శ్లోకా భవంతి

త్రిపుండ్రం కారయేత్పశ్చాద్బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకమ్ ।
మధ్యాంగులిభిరాదాయ తిస్సభిర్మూలమంత్రతః ॥ 10 ॥

అనామామధ్యమాంగుష్ఠైరథవా స్యాత్త్రిపుండ్రకమ్ ।
ఉద్మూలయేన్ముఖం విప్రః క్షత్రియస్తచ్చిరోదినమ్ ॥ 11 ॥

ద్వాత్రింశస్థానకే చార్ధం షోడశస్థానకేఅథవా ।
అష్టస్థానే తథా చైవ పంచస్థానేఽపి యోజయేత్ ॥ 12 ॥

ఉత్తమాంగే లలాటే చ కర్ణయోర్నేత్రయోస్తథా ।
నాసావక్రే గలే చైవమంసద్వయమతః పరమ్ ॥ 13 ॥

కూర్పరే మణిబంధే చ హృదయే పార్శ్వయోర్ద్వయోః ।
నాభౌ గుహ్యద్వయే చైవమూర్వోః స్థిగ్భింబజానునీ ॥ 14 ॥

జంఘాద్వయే చ పాదౌ చ ద్వాత్రింశత్స్థానముత్తమమ్ ।
అష్టమూర్త్యష్టవిద్యేశాం దిక్పాలాన్వసుభిః సహ ॥ 15 ॥

ధరో ధ్రువశ్చ సోమశ్చ కృపశ్చైవానిలోఽనలః ।
ప్రత్యూషశ్చ ప్రభాసశ్చ వసవోఽష్టావితీరితాః ॥ 16 ॥

ఏతేషాం నామమంత్రేణ త్రిపుండ్రాంధారయేద్బుధః ।
విదధ్యాత్షోడశస్థానే త్రిపుండ్రం తు సమాహితః ॥ 17 ॥

శీర్షకే చ లలాటే చ కర్ణే కంఠేఽసకద్వయే ।
కూర్పరే మణిబంధే చ హృదయే నాభిపార్శ్వయోః ॥ 18 ॥

- పృష్ఠే చైకం ప్రతిస్థానం జపేత్తత్రాధిదేవతాః ।
 శివం శక్తిం చ సాదాఖ్యమీశం విద్యాఖ్యమేవ చ ॥ 19 ॥
- వామాదినవశక్తిశ్చ ఏతాః షోడశ దేవతాః ।
 నాసత్యో ద్రుకశ్చైవ అశ్వినౌ ద్వా సమీరితౌ ॥ 20 ॥
- అథవా మూర్ధ్నలోకే చ కర్ణయోః శ్వసనే తథా ।
 బాహుద్వయే చ హృదయే నాభ్యామూర్వోర్మ్యుగే తథా ॥ 21 ॥
- జానుద్వయే చ పదయోః పృష్ఠభాగే చ షోడశ ।
 శివశ్చేంద్రశ్చ రుద్రాఝౌ విఘ్నేశో విష్ణురేవ చ ॥ 22 ॥
- శ్రీశ్చైవ హృదయేశశ్చ తథా నాభౌ ప్రజాపతిః ।
 నాగశ్చ నాగకన్యాశ్చ ఉభే చ ఋషికన్యకే ॥ 23 ॥
- పాదయోశ్చ సముద్రాశ్చ తీర్థాః పృష్ఠేఽపి చ స్థితాః ।
 ఏవం వా షోడశస్థానమష్టస్థానమథోచ్యతే ॥ 24 ॥
- గురుస్థానం లలాటం చ కర్ణద్వయమనంతరమ్ ।
 అంసయుగ్మం చ హృదయం నాభిరిత్యష్టమం భవేత్ ॥ 25 ॥
- బ్రహ్మ చ ఋషయః సప్త దేవతాశ్చ ప్రకీర్తితాః ।
 అథవా మస్తకం బాహూ హృదయం నాభిరేవ చ ॥ 26 ॥
- పంచస్థానాన్యమూన్యాహుర్భస్మతత్త్వవిదో జనాః ।
 యథాసంభవతః కుర్యాద్దేశకలాద్యపేక్షయా ॥ 27 ॥
- ఉద్ధూలనేఽప్యశక్తశ్చేత్త్రిపుండ్రాదీని కారయేత్ ।
 లలాటే హృదయే నాభౌ గలే చ మణిబంధయోః ॥ 28 ॥

బాహుమధ్యే బాహుమూలే పృష్ఠే చైవ చ శీర్షకే ।
 లలాటే బ్రహ్మణే నమః । హృదయే హవ్యవాహనాయ నమః ।
 నాభౌ స్కందాయ నమః । గలే విష్ణవే నమః ।
 మధ్యే ప్రభంజనాయ నమః । మణిబంధే వసుభ్యో నమః ।
 పృష్ఠే హరయే నమః । కకుది శంభవే నమః ।
 శిరసి పరమాత్మనే నమః । ఇత్యాదిస్థానేషు త్రిపుండ్రం ధారయేత్ ॥

త్రినేత్రం త్రిగుణాధారం త్రయాణాం జనకం ప్రభుమ్ ।
 సృరన్నమః శివాయేతి లలాటే తత్త్రిపుండ్రకమ్ ॥ 29 ॥

కూర్పరాధః పితృభ్యాం తు ఈశానాభ్యాం తథోపరి ।
 ఈశాభ్యాం నమ ఇత్యుక్త్వా పార్శ్వయోశ్చ త్రిపుండ్రకమ్ ॥ 30 ॥

స్వచ్ఛాభ్యాం నమ ఇత్యుక్త్వా ధారయేత్తత్ప్రకోష్ఠయోః ।
 భీమాయేతి తథా పృష్ఠే శివాయేతి చ పార్శ్వయోః ॥ 31 ॥

నీలకంఠాయ శిరసి క్షిపేత్సర్వాత్మనే నమః ।
 పాపం నాశయతే కృత్స్నమపి జన్మాంతరాత్ ॥ 32 ॥

కంఠోపరి కృతం పాపం నష్టం స్యాత్తత్ర ధారణాత్ ।
 కర్ణే తు ధారణాత్కర్ణరోగాదికృతపాతకమ్ ॥ 33 ॥

బాహ్వోరాబాహుకృతం పాపం వక్షఃసు మనసా కృతమ్ ।
 నాభ్యాం శిశ్నకృతం పాపం పృష్ఠే గుదకృతం తథా ॥ 34 ॥

పార్శ్వయోర్ధారణాత్పాపం పరస్త్రిలింగనాదికమ్ ।
 తద్భస్మధారణం కుర్యాత్సర్వత్రైవ త్రిపుండ్రకమ్ ॥ 35 ॥

బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానాం త్రయ్యగ్నీనాం చ ధారణమ్ ।
గుణలోకత్రయాణాం చ ధారణం తేన వై శ్రుతమ్ ॥ 36 ॥

ఇతి శ్రీ బృహజ్జాబాలోపనిషత్సు చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్

మానస్తోకేన మంత్రేణ మంత్రితం భస్మ ధారయేత్ ।
ఊర్ధ్వపుండ్రం భవేత్సామం మధ్యపుండ్రం త్రియాయుషమ్ ॥ 1 ॥

త్రియాయుషాణి కురుతే లలాటే చ భుజద్వయే ।
నాభౌ శిరసి హృత్పార్శ్వే బ్రాహ్మణాః క్షత్రియాస్తథా ॥ 2 ॥

త్రైవర్ణికానాం సర్వేషామగ్నిహోత్రసముద్భవమ్ ।
ఇదం ముఖ్యం గృహస్థానాం విరజానలజం భవేత్ ॥ 3 ॥

విరజానలజం చైవ ధార్యం ప్రోక్తం మహర్షిభిః ।
ఔపాసనసముత్పన్నం గృహస్థానాం విశేషతః ॥ 4 ॥

సమిదగ్నిసముత్పన్నం ధార్యం వై బ్రహ్మచారిణా ।
శూద్రాణాం శ్రోత్రియాగారపచనాగ్నిసముద్భవమ్ ॥ 5 ॥

అన్యేషామపి సర్వేషాం ధార్యం చైవానలోద్భవమ్ ।
యతీనాం జ్ఞానదం ప్రోక్తం వనస్థానాం విరక్తిదమ్ ॥ 6 ॥

అతివర్ణాశ్రమాణాం తు శ్మశానాగ్నిసముద్భవమ్ ।
సర్వేషాం దేవాలయస్థం భస్మ శివాగ్నిజం శివయోగినామ్ ।
శివాలయస్థం తల్లింగలిప్తం వా మంత్రసంస్కారదగ్ధం వా ॥

తత్రైతే శ్లోకా భవంతి

తేనాధీతం శ్రుతం తేన తేన సర్వమనుష్ఠితమ్ ।
యేన విప్రేణ శిరసి త్రిపుండ్రం భస్మనా ధృతమ్ ॥ 7 ॥

- త్యక్తవర్ణాశ్రమాచారో లుప్తసర్వక్రియోఽపి యః ।
సకృత్తిర్యక్తిపుండ్రాంకధారణాత్సోఽపి పూజ్యతే ॥ 8 ॥
- యే భస్మధారణం త్యక్త్వా కర్మ కుర్వంతి మానవాః ।
తేషాం నాస్తి వినిర్మోక్షః సంసారాజ్జన్మకోటిభిః ॥ 9 ॥
- మహాపాతకయుక్తానాం పూర్వజన్మార్జితాగసామ్ ।
త్రిపుండ్రోద్ధూలనద్వేషో జాయతే సుదృఢం బుధాః ॥ 10 ॥
- యేషాం కోపో భవేద్భ్రహ్మాన్ లలాటే భస్మదర్శనాత్ ।
తేషాముత్పత్తిసాంకర్యమనుమేయం విపశ్చితా ॥ 11 ॥
- యేషాం నాస్తి మునే శ్రద్ధా శ్రౌతే భస్మని సర్వదా ।
గర్భాధానాదిసంస్కారస్తేషాం నాస్తీతి నిశ్చయః ॥ 12 ॥
- యే భస్మధారిణం దృష్ట్వా నరాః కుర్వంతి తాడనమ్ ।
తేషాం చండాలతో జన్మ బ్రహ్మన్నాహ్యాం విపశ్చితా ॥ 13 ॥
- యేషాం క్రోధో భవేద్భస్మధారణే తత్రప్రమాణకే ।
తే మహాపాతకైర్ముక్తా ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ 14 ॥
- త్రిపుండ్రం యే వినిందంతి నిందంతి శివమేవ తే ।
ధారయంతి చ యే భక్త్యా ధారయంతి శివం చ తే ॥ 15 ॥
- ధిగ్భస్మరహితం భాలం ధిగ్రామమశివాలయమ్ ।
ధిగనీశార్చనం జన్మ ధిగ్విద్యామశివాశ్రయామ్ ॥ 16 ॥
- రుద్రాగ్నేర్యత్పరం వీర్యం తద్భస్మ పరికీర్తితమ్ ।
తస్మాత్సర్వేషు కాలేషు వీర్యవాన్భస్మసంయుతః ॥ 17 ॥

భస్మనిష్ఠస్య దహ్యంతే దోషా భస్మాగ్నిసంగమాత్ ।

భస్మస్నానవిశుద్ధాత్మా భస్మనిష్ఠ ఇతి స్మృతః ॥

॥ 18 ॥

భస్మసందిగ్ధసర్వాంగో భస్మదీప్తిపుండ్రకః ।

భస్మశాయీ చ పురుషో భస్మనిష్ఠ ఇతి స్మృతః ॥

॥ 19 ॥

ఇతి శ్రీ బృహజ్ఞాబాలోపనిషత్సు పంచమం బ్రాహ్మణం

అథ భుసుండః కాలాగ్నిరుద్రం నామపంచకస్య మాహాత్మ్యం బ్రూహీతి హోవాచ ।

అథ వసిష్ఠవంశజస్య శతభార్యాసమేతస్య ధనంజయస్య బ్రాహ్మణస్య జ్యేష్ఠభార్యాపుత్రః కరుణ ఇతి నామ తస్య శుచిస్మితా భార్యా । అసౌ కరుణో భ్రాతృ వైరమసహమానో భవానీతటస్థం నృసింహమగమత్ । తత్ర దేవసమీపేఽన్యేన ఉపాయనార్థం సమర్పితం జంబీరఫలం గృహీత్వా జిఘ్రత్తదా తత్రస్థా అశపన్వాప మక్షికో భవ వర్షాణాం శతమితి । సోఽపి శాపమాదాయ మక్షికా సన్న్వచేష్ఠితం తస్యై నివేద్య మాం రక్షేతి స్వభార్యామవదత్తదామక్షికోఽభవత్తమేవం జ్ఞాత్వా జ్ఞాతయస్థైల మధ్యే హ్యధారయంత్యా మృతం పతిమాదాయారుంధతీమగమద్భో శుచిస్మితేఽముం జీవయేతి సోవాచ కేనాలమరుంధత్యాశోముం జీవయామ్యద్య విభూతిమాదాయేతి । ఏషాగ్నిహోత్రజం భస్మ ॥

మృత్యుంజయేన మంత్రేణ మృతజంతౌ తదాక్షిపత్ ।

మందవాయుస్తదా జజ్ఞే వ్యజనేన శుచిస్మిత ॥

॥ 1 ॥

ఉదతిష్ఠత్తదా జంతుర్భస్మనోఽస్య ప్రభావతః ।

తతో వర్షశతే పూర్ణే జ్ఞాతిరేకో హ్యమారయత్ ॥

॥ 2 ॥

భస్మైవ జీవయామాస కాశ్యాం పంచ తదాభవన్ ।

దేవానపి తథాభూతాన్మామప్యేతాదృశం పురా ॥

॥ 3 ॥

తస్మాత్తు భస్మనా జంతుం జీవయామి తదానఘే ।

ఇత్యేవముక్త్వా భగవాందధీచిః సమజాయత ॥ 4 ॥

స్వరూపం చ తతో గత్వా స్వమాశ్రమపదం యయావతి ॥

ఇదానీమస్య భస్మనః సర్వాఘభక్షణసామర్థ్యంవిధత్త ఇత్యాహ । శ్రీగౌతమవివాహకాలే తామహల్యాం దృష్ట్వా సర్వే దేవాః కామాతురా అభవన్ । తదా నష్టజ్ఞానా దుర్వాససం గత్వా పప్రచ్ఛుః । తద్దోషం శమయిష్యామీత్యువాచ । తతః శతరుద్రేణ మంత్రేణ మంత్రితం భస్మ వై పురా । మయాపి దత్తం బ్రహ్మహత్యాది శాంతమ్ ।

ఇత్యేవముక్త్వా దుర్వాసా దత్తవాన్భస్మ చోత్తమమ్ ।

జాతా మద్వచనాత్సర్వే యూయం తేఽధికతేజసః ॥ 5 ॥

శతరుద్రేణ మంత్రేణ భస్మోద్ధూలితవిగ్రహాః ।

నిర్ఘోరజసః సర్వే తతక్షణాచ్చ వయం మునే ॥ 6 ॥

అశ్చర్యమేతజ్ఞానీమో భస్మసామర్థ్యమీదృశమ్ । అస్య భస్మనః శక్తిమన్యాం శృణు । ఏతదేవ హరిశంకరయోర్జ్ఞానప్రదమ్ । బ్రహ్మహత్యాది పాపనాశకమ్ । మహావిభూతిదమితి శివవక్షసి స్థితం నభేనాదాయ ప్రణవేనాభిమంత్రిత్య గాయత్ర్యా పంచాక్షరేణాభిమంత్రిత్య హరిర్మస్తకగాత్రేషు సమర్పయేత్ । తథా హృది ధ్యాయస్వేతి హరిముక్త్వా హరః స్వహృది ధ్యాత్వా దృష్టో దృష్ట ఇతి శివమాహ ॥

తతో భస్మ భక్షయేతి హరిమాహ హరస్తతః ।

భక్షయిష్యే శివం భస్మ స్నాత్వాహం భస్మనా పురా ॥ 7 ॥

పృష్టేశ్వరం భక్తిగమ్యం భస్మాభక్షయదచ్యుతః ।

తత్రాశ్చర్యమతీవాసీత్రప్రతిబింబసమద్యుతిః ॥ 8 ॥

వాసుదేవః శుద్ధముక్తాఫలవర్ణోఽభవత్క్షణాత్ ।

తదా ప్రభృతి శుక్లాభో వాసుదేవః ప్రసన్నవాన్ ॥ 9 ॥

న శక్యం భస్మనో జ్ఞానం ప్రభావం తే కుతో విభో ।

నమస్తేఽస్తు నమస్తేఽస్తు త్వామహం శరణం గతః ॥ 10 ॥

త్వత్పాదయుగలే శంభో భక్తిరస్తు సదా మమ ।

భస్మధారణసంపన్నో మమ భక్తో భవిష్యతి ॥ 11 ॥

అత ఏవైషా భూతిర్భూతికరీత్యుక్తా । అస్య పురస్తాద్వసవ ఆసన్రుద్రా దక్షిణత
ఆదిత్యాః పశ్చాద్విశ్వేదేవా ఉత్తరతో బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాయాభ్యాం సూర్యాచంద్రమసౌ
పార్శ్వయోః తదేతద్బ్రహ్మభ్యుక్తమ్ ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమన్ యస్మిందేవా అధివిశ్వే
నిషేదుః । యస్తన్న వేద కిమ్బుచా కరిష్యతి య ఇత్తద్విదుస్త ఇమే సమాసతే । య ఏతత్
బృహజ్ఞాబాలం సార్వకామికం మోక్షద్వారమృజ్యయం యజుర్మయం సామమయం
బ్రహ్మమయమమృతమయం భవతి । య ఏతద్బృహజ్ఞాబాలం బాలో వా యువా వా
వేద స మహాన్భవతి । స గురుః సర్వేషాం మంత్రాణాముపదేష్టా భవతి । మృత్యుతారకం
గురుణా లబ్ధం కంఠే బాహౌ శిఖాయాం వా బద్ధీత । సప్తద్వీపవతీ భూమిర్దక్షిణార్ధం
నావకల్పతే । తస్మాచ్ఛుద్ధయా యాం కాంచిద్గాం దద్యాత్సా దక్షిణా భవతి ॥ 12 ॥

ఇతి శ్రీ బృహజ్ఞాబాలోపనిషత్సు షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్

అథ జనకో వైదేహో యాజ్ఞవల్క్యముపసమేత్యోవాచ । భగవాన్ త్రిపుండ్రవిధిం
నో బ్రూహీతి । స హోవాచ సద్యోజాతాది పంచబ్రహ్మమంత్రైః పరిగృహ్యోగ్నిరితి భస్మ
ఇత్యభిమంత్ర్య మానస్తోక ఇతి సముద్భృత్య త్రియాయుషమితి జలేన సమ్మృజ్య
త్ర్యంబకమితి శిరోలలాటవక్షఃస్కంధేషు ధృత్వా పూతో భవతి మోక్షీ భవతి । శతరుద్రేణ
యత్ఫలమవాప్నోతి తత్ఫలమశ్నుతే స ఏష భస్మజ్యోతిరితి వై యాజ్ఞవల్క్యః ॥ 1 ॥

జనకో హ వైదేహః స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యం భస్మధారణాత్కిం ఫలమశ్నుత
 ఇతి । స హోవాచ తద్భస్మధారణాదేవ ముక్తిర్భవతి । తద్భస్మధారణాదేవ శివసాయుజ్యం
 అవాప్నోతి । న స పునరావర్తతే, న స పునరావర్తతే, స ఏష భస్మజ్యోతిరితి వై
 యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ॥ 2 ॥

జనకో హ వైదేహః స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యం భస్మధారణాత్కిం ఫలమశ్నుతే న
 వేతి । తత్ర పరమహంసానామ సంవర్తక ఆరుణిశ్వేతకేతుదుర్వాసముభునిదాఘజడ
 భరతదత్తాత్రేయరైవతకభుసుండప్రభృతయో విభూతిధారణాదేవముక్తాః స్యుః । స ఏష
 భస్మజ్యోతిరితి వై యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ॥ 3 ॥

జనకో హ వైదేహః స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య భస్మస్నానేన కిం జాయత ఇతి ।
 యస్య కస్యచిచ్ఛరీరే యావంతో రోమకూపాస్తావంతి లింగాని భూత్వా తిష్ఠంతి
 బ్రాహ్మణో వా క్షత్రియో వా వైశ్యో వా శూద్రో వా తద్భస్మధారణాదేతచ్ఛబ్దస్య రూపం
 యస్యాం తస్యాం హ్యేవావతిష్ఠతే ॥ ॥ 4 ॥

జనకో హ వైదేహః స హోవాచ పైప్పలాదేన సహ ప్రజాపతిలోకం జగామ తం
 గత్వోవాచ భో ప్రజాపతే త్రిపుండ్రస్య మాహాత్మ్యం బ్రూహీతి । తం ప్రజాపతిరబ్రవీద్
 యదైవేశ్వరస్య మాహాత్మ్యం తదైవ త్రిపుండ్రస్యేతి ॥ ॥ 5 ॥

అథ పైప్పలాదో వైకుంఠం జగామ తం గత్వోవాచ భో విష్ణో! త్రిపుండ్రస్య
 మాహాత్మ్యం బ్రూహీతి । యదైవేశ్వరస్య మాహాత్మ్యం తదైవ త్రిపుండ్రకస్యేతి
 విష్ణురాహ ॥ ॥ 6 ॥

అథ పైప్పలాదః కాలాగ్నిరుద్రం పరిసమేతోవాచాధీహి భగవన్ త్రిపుండ్రస్య
 విధిమితి । త్రిపుండ్రస్య విధిర్మయా వక్తుం న శక్య ఇతి సత్యమితి హోవాచాథ భస్మచ్ఛన్నః
 సంసారాన్ముచ్ఛ్యతే భస్మశయ్యాశయానస్తచ్ఛబ్దగోచరః శివసాయుజ్యమవాప్నోతి న స

పునరావర్తతే రుద్రాధ్యాయీ సన్నమృతత్వం చ గచ్ఛతి । స ఏష భస్మజ్యోతిర్విభూతి
 ధారణాద్భ్రష్టాకత్వం చ గచ్ఛతి । విభూతిధారణాదేవ సర్వేషు తీర్థేషు స్నాతో భవతి
 విభూతిధారణాద్వారాణస్యాం స్నానేన యత్ఫలమవాప్నోతి తత్ఫలమశ్నుతే । స ఏష
 భస్మజ్యోతిర్యస్య కస్యచిచ్ఛరీరే త్రిపుండ్రస్య లక్ష్మ వర్తతే ప్రథమా ప్రజాపతిర్ద్వితీయా
 విష్ణుస్తృతీయా సదాశివ ఇతి స ఏష భస్మజ్యోతిరితి స ఏష భస్మజ్యోతిరితి ॥

॥ 7 ॥

అథ కాలాగ్నిరుద్రం భగవంతం సనత్కుమారః పప్రచ్ఛాధీహి భగవన్రుద్రాక్ష
 ధారణవిధిమ్ స హోవాచ రుద్రస్య నయనాదుత్పన్నా రుద్రాక్షా ఇతి లోకే ఖ్యాయంతే
 సదాశివః సంహారకాలే సంహారం కృత్వా సంహారాక్షం ముకులీకరోతి తన్నయనాజ్ఞాతా
 రుద్రాక్షా ఇతి హోవాచ తస్మాదుద్రాక్షనామ్ రుద్రాక్షత్వమితి । తద్రుద్రాక్షే వాగ్విషయే
 కృతే దశగోప్రదానేన యత్ఫలమవాప్నోతి తత్ఫలమశ్నుతే స ఏష భస్మజ్యోతీ రుద్రాక్ష
 ఇతి తద్రుద్రాక్షం కరేణ స్ఫుష్ట్యా ధారణమాత్రేణ ద్విసహస్రగోప్రదానఫలం భవతి ।
 తద్రుద్రాక్షే ఏకాదశరుద్రత్వం చ గచ్ఛతి । తద్రుద్రాక్షే శిరసి ధార్యమాణే
 కోటిగోప్రదానఫలం భవతి । ఏతేషాం స్థానానాం కర్ణయోః ఫలం వక్త్రం న శక్యమితి
 హోవాచ । మూర్ధ్ని చత్వారింశచ్ఛిఖాయామేకం త్రయం వా శ్రోత్రయోర్ద్వాదశ కర్ణే
 ద్వాత్రింశద్భాహ్వోః షోడశ షోడశ ద్వాదశ ద్వాదశ మణిబంధయోః
 షట్పదంగుష్ఠయోస్తతః సంధ్యాం సకుశోఽహరహరుపాసీ తాగ్నిర్జ్యోతిరిత్యాదిభిరగ్నా
 జుహుయాత్ ॥

॥ 8 ॥

ఇతి శ్రీ బృహజ్ఞాబాలోపనిషత్సు సప్తమం బ్రాహ్మణమ్

అథ బృహజ్ఞాబాలస్య ఫలం నో బ్రూహి భగవన్నితి స హోవాచ య
 ఏతద్బృహజ్ఞాబాలం నిత్యమధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి స వాయుపూతో భవతి స

ఆదిత్యపూతో భవతి స సోమపూతో భవతి స బ్రహ్మపూతో భవతి స విష్ణుపూతో భవతి
స రుద్రపూతో భవతి స సర్వపూతో భవతి స సర్వపూతో భవతి ॥ 1 ॥

య ఏతద్బ్రహ్మజ్ఞాబాలం నిత్యమధీతే సోఽగ్నిం స్తంభయతి స వాయుం
స్తంభయతి స ఆదిత్యం స్తంభయతి స సోమం స్తంభయతి స ఉదకం స్తంభయతి స
సర్వాన్దేవాన్స్తమ్భయతి స సర్వాన్ధన్వమ్భయతి స విషం స్తంభయతి స విషం
స్తంభయతి ॥ 2 ॥

య ఏతద్బ్రహ్మజ్ఞాబాలం నిత్యమధీతే స మృత్యుం తరతి స పాపానం తరతి స
బ్రహ్మహత్యాం తరతి స భూణ హత్యాం తరతి స వీరహత్యాం తరతి స సర్వహత్యాం
తరతి స సంసారం తరతి స సర్వం తరతి స సర్వం తరతి ॥ 3 ॥

య ఏతద్బ్రహ్మజ్ఞాబాలం నిత్యమధీతే స భూర్లోకం జయతి స భువర్లోకం జయతి
స సువర్లోకం జయతి స మహర్లోకం జయతి స తపోలోకం జయతి స జనోలోకం
జయతి స సత్యలోకం జయతి స సర్వాన్లోకాంజయతి ॥ 4 ॥

య ఏతద్బ్రహ్మజ్ఞాబాలం నిత్యమధీతే స ఋచోఽధీతే స యజుంఽప్యధీతే
స సామాన్యధీతే సోఽధర్వణమధీతే సోఽఙ్గిరసమధీతే స శాఖా అధీతే స
కల్పానధీతే స నారాశంసీరధీతే స పురాణాన్యధీతే స బ్రహ్మప్రణవమధీతే స
బ్రహ్మప్రణవమధీతే ॥ 5 ॥

అనుపనీతశతమేకమేకేనోపనీతేన తత్సమముపనీతశతమేకమేకేన గృహస్థేన
తత్సమం గృహస్థశతమేకమేకేన వానప్రస్థేన తత్సమం వానప్రస్థశతమేకమేకేన యతినా
తత్సమం యతీనాం తు శతం పూర్ణమేకమేకేన రుద్రజాపకేన తత్సమం రుద్రజాపక
శతమేకమేకేన అధర్వశిరఃశిఖాధ్యాపకేన తత్సమమధర్వశిరఃశాఖాధ్యాపకశతమేకమేకేన
బృహజ్ఞాబాలోపనిషదధ్యాపకేన తత్సమం తద్వా ఏతత్పరం ధామ బృహజ్ఞాబాలోపనిషత్

జపశీలస్య యత్ర న సూర్యస్తపతి యత్ర న వాయుర్వాతి యత్ర న చంద్రమా భాతి యత్ర
 న నక్షత్రాణి భాంతి యత్ర నాగ్నిర్దహతి యత్ర న మృత్యుః ప్రవిశతి యత్ర న దుఃఖాని
 ప్రవిశంతి సదానందం పరమానందం శాంతం శాశ్వతం సదాశివం బ్రహ్మాదివందితం
 యోగిధ్యేయం పరం పదం యత్ర గత్వా న నివర్తంతే యోగినస్తదేతదృచాభ్యుక్తమ్ ।
 తద్విష్ణోః పరమం పదం సదా పశ్యంతి సూరయః । దివీవ చక్షురాతతమ్ తద్విప్రాసో
 విపన్యవో జాగృవాంసః సమింధతే । విష్ణోర్యత్పరమం పదమ్ ।
 ఓం సత్యమిత్యుపనిషత్ ॥ ॥ 6 ॥

ఇతి శ్రీ బృహజ్ఞాబాలోపనిషత్సు అష్టమం బ్రాహ్మణమ్

ఓం భద్రం కర్ణేభిః శృణుయామ దేవాః భద్రం పశ్యేమాక్షభిర్యజత్రాః ।
 స్థిరైరంగైస్తుష్టువాంసస్తనూభిర్వ్యశేమ దేవహితం యదాయుః ।
 స్వస్తి న ఇంద్రో వృద్ధశ్రవాః స్వస్తి నః పూషా విశ్వవేదాః ।
 స్వస్తి నస్తాక్షో అరిష్టనేమిః స్వస్తి నో బృహస్పతిర్దధాతు ॥

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

ఇత్యధర్వవేదీయ బృహజ్ఞాబాలోపనిషత్సమాప్తః